

Šenkár, Patrik

Za Petrom Andruškom (1943-2024)

Slavica litteraria. 2024, vol. 27, iss. 2, pp. 139-142

ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2024-2-12>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.82155>

License: [CC BY-SA 4.0 International](#)

Access Date: 16. 06. 2025

Version: 20250610

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Za Petrom Andruškom (1943 – 2024)

Patrik Šenkár (Komárno)

Slovenský literárny vedec, spisovateľ, redaktor, kultúrny pracovník Peter Andruška sa narodil 17. 7. 1943 v Trnovci nad Váhom. Maturoval na Jedennástročnej strednej škole v Šali (1960), následne úspešne ukončil abiturientský kurz na Strednej lesníckej technickej škole v Hraniciach na Morave (1962). Vyštudoval Pedagogickú fakultu v Nitre (1966, odbor slovenčina – história). Po štúdiách pôsobil ako učiteľ v základnej škole v Šali (1966 – 1972); tri mesiace pracoval v Československej televízii v Bratislave, od roku 1972 bol redaktorom Slovenských pohľadov (od roku 1979 aj zástupcom šéfredaktora); v období 1987 – 1996 zastával funkciu tajomníka spisovateľských organizácií v Bratislave, neskôr pôsobil na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre (1998 – 2014). Vo svojej *alma mater* sa stal docentom v odbore Teória a dejiny slovenskej literatúry z oblasti vlastného výskumu o dolnozemskejších Slovákoch. Po odchode do dôchodku aj naďalej neustále tvoril (najmä beletriu): v poslednom decéniu mu vyšlo až 12 titulov poézie a prózy! V jednom roku (2017) publikoval až tri

básnické zbierky: *Šťastná žena* (venovanú pamiatke matky), *Môj čierny svet* (venovanú vzájomnému vzťahu s bývalou manželkou), *Viem, že si tu* (venovanú pamiatke dcéry), resp. aj publikácie *Notémi* (2020, básne a prózy) a *Verše o tvojej mladosti* (venovanú kamarátke, 2021). Svoje postrehy, spomienky či meditácie publikoval v knihách *Mal to byť príbeh* (2015), *Rezkým krokom* (2016), *Druhýkrát do tej istej rieky* (2016) a *Rozlúčky a iné šibalstvá* (2018). V týchto štyroch knihách Peter Andruška zosumarizoval svoje pamäti diachrónnym prístupom a objektívno-subjektívnou metodológiou k (vlastnej) životnej realite. Netýkajú sa pritom len jeho osobného či pracovného života, ale aj rôznorodých stretnutí, každodennej redakčnej práce či celkového ovzdušia literatúry (najmä) počas normalizačných rokov v Československu. Dva týždne po jeho smrti uzrela svetlo sveta jeho posledná kniha s názvom *O láske k jednej žene* (2024). Fiktívne psychologické prózy, prvotiny z rokov 1969 – 1971, ktorých sa občas letmo dotkla aj história, zverejnil pod názvom *Nekonané slávnosti*

(2016). O skoro zabudnutých literárnych skvostoch svetovej i slovenskej literatúry písal v odborných knihách mikroštúdií *Láskyplné „vyprávienky“ o knihách 1, 2* (2018, 2019). Z týchto zreteľov je pritom zaujímavá aj publikácia *Literárna tvorba Petra Andrušku: výber z literárno-kritických ohlasov* (2013), ktorá kompletizuje spomínané piliere tvorby Petra Andrušku.

Do slovenskej literatúry vstúpil ako básnik. Po časopiseckých začiatkoch v roku 1971 knižne debutoval básnicou zbierkou (s dnes už symbolickým názvom) *Labutia púť*. V tom istom roku mu vyšla próza *Evanjelium podľa človeka*, ktorá však bola stiahnutá z obehu. To však mladého autora neodradilo... Od toho času – doslovne až do jeho skonu – permanentne vydával knihy rôzneho charakteru – beletristické i vedecké: skoro štyridsať kníh próz, niekoľko básnických zbierok, stovky publicistických textov a recenzií, úctyhodné množstvo odborných publikácií knižného, zborníkového a časopiseckého charakteru. Až dodnes sú to kamienky z tvorivej mozaiky jeho osobnosti, akési umelecké vektory, ktoré zainteresovaným čitateľom prezrádzajú špecifický autorský idiolekt. *Pars pro toto* uveďme niektoré z jeho emblematických próz: *Hodiny s kukučkou* (1974), *Hrádze* (1979), *Villon na návšteve* (1983, 1984), *Nevkročíš do raja* (1986), *Cirkusová sezóna* (1993), *Liečivé sny* (1999) atď. V týchto dielach sa pritom neprejavuje iba individuálny úmysel tvorcu zdôrazniť podstatu prebiehajúcich udalostí, javov, rôznych črt

či zjavných koloritov, ale aj akési nekončiace úsilie neustáleho poukázania na nedokončenosť samotného procesu života, perspektívnosť pohybu bytia a zároveň aktivizácie čitateľa, nútiac ho domýšľať, možno aj o reálnych či fiktívnych hrdinoch (ne)každodennej poézie a prózy nášho života. (Detaily uvádzajú dve personálne bibliografie zostavovateľiek Anny Jonásovej, 1986 a Etely Czibulovej, 1998 – pracovníčkou galantskej knižnice.)

Vyváženým pilierom tvorivého autorského oblúka bola aj vedecká činnosť Petra Andrušku, ktorá sa v zásade začala v osemdesiatych rokoch minulého storočia: po niekoľkých recenziách v roku 1986 publikoval v Slovenských pohľadoch odborný článok o literatúre zahraničných Slovákov. (Bolo to po dvadsiatich rokoch, ako Michal Harpán taktiež v tomto erudovanom časopise uverejnil príspevky o literatúre Slovákov z Juho-slávie.) Tento impulz sa stal ohnivkom pre ďalšie tri decéniá, počas ktorých sa vypracoval za najerudovanejšieho znalca literatúry zahraničných Slovákov (od Maďarska až po Austráliu) na Slovensku.

Aj z toho dôvodu základným, ba kľúčovým slovným spojením, ktorým by bolo vhodné označiť komplexnú odbornú (vedeckú, pedagogickú) činnosť Petra Andrušku, je termín národnostná menšina. Venoval sa jej z rôznych aspektov: najmä z pozície stredoeurópskeho kontextu. Spredmetnením tejto práce sú knižné publikácie ako *Literárna tvorba národnostných menšín* (2000), *Fenomén literatúry v kultúrnych kontextoch* (2002), *Tri štúdie o kontextoch – slovensko-*

-maďarských (2004), *Stredoeurópske kapitoly* (2008), *Maďarská literatúra na Slovensku* (2010), *Žiť v strednej Európe* (2015). Deklarujú to aj monografie a vedecké publikácie (knihy), ktoré sú už v panteóne danej výskumnej oblasti doma i v zahraničí. Autor ich vydal počas pôsobenia na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre: *Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme* (1994, 2013), *Krajanská literatúra a kultúra* (2003), *Osobnosti a osobitosti dolnozemskej kultúry* (2005), *Dolnozemske podoby slovenskej kultúry* (2007), *Súčasní slovenskí spisovatelia z Maďarska* (2008), *Súčasní slovenskí spisovatelia z Rumunska* (2009), *Súčasní slovenskí spisovatelia z Vojvodiny* (2010), *Slovenská literatúra zo zahraničia: Dolná zem* (2014).

Najvýznamnejším (a najcitovanejším) dielom Petra Andrušku z literárnovednej oblasti je bazálna monografia s názvom *Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme*. V nej – charakterom akademických *Dejín slovenskej literatúry* – podáva diachrónny prehľad dolnozemskeho kontextu, prízvukuje špecifiká, uvádza tvorivý medailón predstaviteľov týchto chronotopov. Po určitom období následne – v podobnom duchu – publikoval aj monografie, tematicky sa venujúce komplexným literárnym úsiliam slovenských menšín v Maďarsku, Rumunsku, Vojvodine (Srbsku). V nich sú jednotlivé osobnosti zoradené podľa rodiska (a v rámci toho podľa veku). Uvádzajú sa pritom aj piliere kultúrneho vývinu (historické korene, časopisy, zborníky, najvýznamnejšie medzníky a podobne).

Podáva sa tak prehľadný elaborát pre odbornú, študentskú i laickú verejnosť. V diele Krajanská literatúra a kultúra sa kladie dôraz na vzťah literárnej tvorby a kultúrneho kontextu v pozadí daného fenoménu ako v súčasnosti aktuálneho problému. Andruška tu rozširuje svoj uhol pohľadu o literárne úsilia Slovákov z celej Európy, Ameriky, Austrálie. *Osobnosti a osobitosti dolnozemskej kultúry* podávajú obraz o literárnej tvorbe v procesoch národnostného sebapoznávania. Opäť sa v nej uvádzajú emblematickí predstavitelia týchto enkláv (tentoraz však už len jeden predstaviteľ z danej krajiny, *pars pro toto*) a ich prínos do korpusu celoslovenského kultúrneho diania. Ďalšia knižná publikácia vedeckého rázu, v ktorej Peter Andruška opätovne variuje svoje metodologické východisko pri koncipovaní vedeckých textov v rámci zvolenej problematiky z oblasti krajanskej literatúry, nesie názov *Dolnozemske podoby slovenskej kultúry*. Oblúk jeho záujmu v nej smeruje od súčasných kultúrnych súvislostí až k národnostnému princípu ako základu existenčných istôt. Zdôrazňuje dôležitosť kultúrnych hodnôt minulosti ako určujúce faktory súčasného rozvoja kultúry na Dolnej zemi v daných minoritných spoločenstvách. Origom textov sú, prirodzene, zase slovenské literárne hodnoty zo zahraničia (predstavitelia, diela, súvislosti, perspektívy).

Ako akúsi metonymiu viacspektrálneho koloritu tvorivej činnosti tejto osobnosti pritom uvedme, že bol aj editorom viacerých antológií

a (ne)konferenčných zborníkov (aj) v tejto tematickej oblasti: *Antológia slovenskej krajanskej poézie* (2001), *Slovenčina a slovenská kultúra v živote zahraničných Slovákov* (2002). Okrem toho na pôde Fakulty stredoeurópskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre založil a redigoval vedecký zborník s názvom *Kultúra a súčasnosť* (pod jeho vedením vyšlo až 15 ročníkov).

Spomínané fakty uvádzajú len určitú časť ukončenej práce doc. PaedDr. Petra

Andrušku, PhD., ktorému Svetové združenie Slovákov v zahraničí spolu s Kultúrnou a vedeckou spoločnosťou Ivana Krasku v roku 2013 udelilo prestížnu Cenu Ondreja Štefanka za príspevok k rozvoju a propagácii slovenskej literatúry tvorenej v slovenskom zahraničnom svete.

Jeho komplexný ľudský i odborný odkaz však v rôznych podobách a formách zostáva s nami aj napriek tomu, že nás 22. 9. 2024 navždy opustil.

Češť jeho pamiatke!

doc. PaedDr. Patrik Šenkár, PhD.

Katedra slovenského jazyka a literatúry
Pedagogická fakulta, Univerzita J. Selyeho
Bratislavská cesta 3322, 945 01 Komárno, Slovensko
senkarp@ujv.sk
<https://orcid.org/0000-0002-6114-2008>

